

Strategie pružného a selektivního zasazení ozbrojených sil

(O americké vojenské doktríně a strategii)

Názory na charakter války a způsoby jejího vedení, na přípravu země a ozbrojených sil existují v každém státě. Velmi široce by bylo možné takovýto systém nejobecnějších názorů a zásad na zajištění bezpečnosti a řešení vojenských problémů shrnout termínem vojenská doktrína. Pojem vojenská doktrína ale není obecně vymezen, a tak se jeho rozsah a obsah v různých zemích značně odlišuje. Podle našeho tradičního pojetí byl pojem doktrína chápán jako souhrn názorů státu na zásadní otázky obrany, respektive armády v aktuálních mezinárodních politických podmínkách. Toto pojetí se již u nás nepoužívá, ale problém není stále uspokojivě vyřešen. Pro přípravu na vedení koaličních operací (či členství v západních obranných aliancích) bude nutné jednotné chápání používané terminologie. Řadu termínů NATO nelze v současné době z angličtiny do češtiny a českých výrazů do angličtiny ani přeložit. Řešením není pouze zpracování terminologického slovníku. Je nutné přetvořit samotnou vojenskou teorii, na základě které se zpracují odpovídající předpisy. Nová vojenská teorie, doktrína, se pochopitelně nemůže vytvořit převzetím nějaké „dokonalé doktríny“ např. základního amerického předpisu FM-100-5. Musí vzniknout jako syntéza zkušeností všech koaličních partnerů, mj. např. v rámci PfP. Protože tzv. západní vojenské myšlení vychází z principů zmiňovaného FM-100-5 Operations, který je přijímán všemi armádami členských států NATO, je vhodné, abychom byli alespoň v hrubých rysech s formováním a tvorbou americké bezpečnostní politiky, doktríny i odpovídajícími termíny seznámeni.

V terminologii NATO, a zvláště v americké terminologii, je pojem vojenská doktrína chápán jako **základní principy, podle kterých řídí vojenské síly své akce ve prospěch dosažení cílů**. Toto pojetí je možné dále ještě upřesnit. Ve svém referátu na první česko-americké konferenci Evropská bezpečnost a její vliv na rozvoj vojenského umění (která se konala v Praze v r. 1994) pracovník Ústavu zahraničních vojenských studií ve Fort Leavenworth (USA) pplk. Timothy L. Thomas uvedl o americkém pojetí doktríny, že „doktrína neznamena strategii na velmi vysoké úrovni, jak je to v ruském systému. Slovo doktrína je v angličtině ve skutečnosti velmi blízké tomu, co vy nazýváte vojenské umění“. Obecně se v amerických materiálech termín „strategická doktrína“ (*Strategic Doctrine*) užívá v podstatě jako synonymum termínu „vojenská strategie“ (*Military Strategy*) a používá se k vyjádření způsobů použití jednotlivých druhů ozbrojených sil.

Základní pojmy používané v USA při formování bezpečnostní politiky jsou následující: státní (respektive národní) politika (*National Policy*), jež vytyčuje cíle americké zahraniční politiky (*National Objectives*) a všeobecné směry činnosti k jejich splnění. Zde musíme připomenout, že v této souvislosti nemá výraz „národní“ smysl „nacionální“ jako

v Evropě, ale musí být chápán jako celostátní či jen státní nebo americký. Výraz národní se týká Spojených států jako celku, na rozdíl od pojmu „státní“, který se v americkém kontextu vztahuje pouze k jednomu z 50 států Unie (viz obr. 1: *Vztah mezi bezpečností a vojenskou strategií*).

Pro jednotlivé oblasti světa tato politika stanoví tzv. regionální cíle (*Regional Objectives*). Americká státní strategie (*National Strategy*) je schopnost využívat politické, ekonomické, duchovní a vojenské cíle státu při zabezpečování cílů státní politiky za všech okolností, v míru i ve válce. Z hlediska sil a prostředků se v rámci státní strategie rozlišuje strategie politická, diplomatická, ekonomická, vojenská apod.

Velká strategie (*Grand Strategy*) je ta část státní strategie USA, zabývající se využíváním státní moci k zajištění cílů státní politiky (hrozba silou, nátlak, diplomacie, ekonomická opatření, případně i přímé použití síly). Mezi velkou strategií a vojenskou strategií existují vzájemné vztahy, nejde v jejich případě o synonyma.

Vojenská politika (*National Security Policy*) je součástí státní politiky. Vytyčuje „státní bezpečnostní cíle“ (*National Security Objectives*), tj. takové cíle státní politiky, které jsou v první řadě zaměřeny na ochranu národních zájmů před vnější hrozbou a určují základní cíle pro využívání ozbrojených sil při realizaci těchto cílů. Vojenská strategie je součástí státní strategie. Řeší otázky spojené s používáním ozbrojených sil státu při zabezpečování státních bezpečnostních cílů, plánování rozvoje a využívání ozbrojených sil pro dosahování cílů národní politiky cestou přímého či nepřímého využívání vojenské síly. Určuje jejich rozsah a způsoby využívání. Vojenskostrategická koncepce (*Military Strategic Concept*) je potom souhrnem vojenskostrategických názorů a požadavků vypracovaných vojenskou strategií pro určité období. (V materiálech NATO se místo vojenskostrategická koncepce používá termín „princip“.)

Tvorba dokumentů

Východiskem amerického vojenského uvažování je celkové hodnocení bezpečnosti, rizik, ohrožení státu, státních zájmů. Po zhodnocení rizik jsou definovány cíle, kterými se tato rizika eliminují. Eliminace rizik se promítá do programových, a proto i organizačních struktur. (Podobně to bylo přijato do našeho systému plánování, programování a rozpočtování - SPPR.) Tvorba příslušných dokumentů má několik přesně stanovených úrovní a každé z nich odpovídá konkrétní publikace:

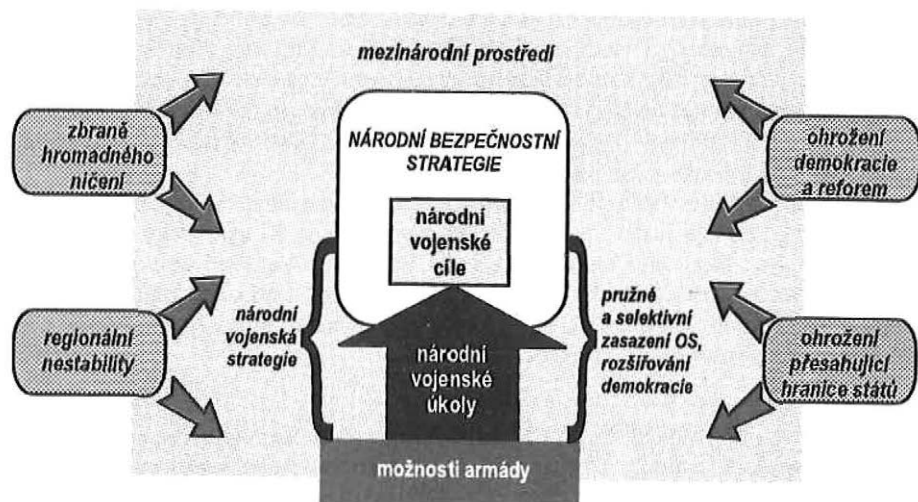
1. Začíná se definicí národně bezpečnostních zájmů Spojených států. Této nejvyšší úrovní odpovídá publikace *A National Security Strategy Engagement and Enlargement* (Národní /rozuměj americká/ bezpečnostní strategie zasazení ozbrojených sil a rozšíření demokracie). Tuto publikaci zpracovává Bílý dům, Kongres a prezident.

2. Na ni navazuje další publikace, která se jmenuje *National Military Strategy* (Národní vojenská strategie). Tu zpracovává americké ministerstvo obrany - Pentagon. Zde jsou rozpracovávány bezpečnostní úkoly až do působnosti vojsk.

3. Dalším dokumentem v řetězci je *Unified Action Armed Forces* (Jednotná činnost ozbrojených sil). Stanoví základní doktrínu pro jednotnou činnost (*unified action*) a spolu s publikací *Joint Warfare of the Armed Forces of the United States* (Společný boj ozbrojených sil USA) slouží jako základní kámen společné americké doktríny, tj. pro všechny druhy ozbrojených sil dohromady (*joint doctrine*).

4. Navazuje čtvrtá publikace *Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States* (Role, hlavní úkoly a funkce ozbrojených sil Spojených států). Je to vlastně zpráva (report) předsedy Sboru náčelníků štábů. Zmiňuje v ní to, co již bylo v armádě vykonáno a jak bude armáda pokračovat (spojený plán velitelství druhů ozbrojených sil).

Při formulování americké národní strategie se předseda Sboru náčelníků štábů řídí zásadami národní bezpečnostní strategie, jak je vyjádřil americký prezident, a komplexní zprávou o ozbrojených silách USA (*Bottom-Up Review*), kterou provedl ministr obrany. I tato publikace zdůrazňuje nasazení na celém světě a rozšíření společenství demokracií a volného trhu. Nová americká vojenská strategie žádá **flexibilní a selektivní zasazení ozbrojených sil**, zahrnující široký rozsah aktivit a schopností oslovit a pomáhat formovat vyvíjející se mezinárodní prostředí.

Obr. 1: Vztah mezi bezpečnostní a vojenskou strategií

Potřeby verus možnosti

Vlastní proces budování ozbrojených sil (*Forces Development Process*) začíná zdola. Tvoří jej čtyři kroky:

- určující je tvar, podoba základních jednotek jako jsou družstvo, posádka, osádka, obsluha; vychází se z bojové (vojenské) techniky, která je k dispozici, proto budování armády začíná zdola,
- z toho vyplyne struktura daného druhu ozbrojených sil,
- další fází je srovnávání - harmonizace, družstva, čtyři, roty, podle druhu ozbrojených sil,
- následuje plánovitá realizace a řízení (*installation, control*).

Řeší se zde vlastně vyjádření nám dobře známého dilematu: **armáda potřebná x armáda možná**. Jde o harmonizaci zdrojů, potřeb, o finance. Rozhodující je první linie

řízení - a tady klíčovou roli hrají seržanti. Armáda je budována od družstev, čet. Je aplikován rigidní, cyklický systém plánování, programování a rozpočtování (PPBS), aby bylo vidět, co armáda bude stát a zda její potřeby odpovídají financím přiděleným ze státního rozpočtu. Náklady si každý druh vojska propočítává sám a tyto propočty jsou potom východiskem pro dialog s politiky.

Je nezbytné, aby politici znali, jaké jsou potřeby vojsk a na co vojska mají, teprve poté je možné hledat kompromis. Velmi záleží na tom, jakým způsobem armáda sama sebe prosazuje; na to jsou v americké armádě specializovaní odborníci. Obměna státní administrativy nikdy nekončí. Klíčová období jsou po volbách. S každou novou administrativou tento cyklus začíná a také se uzavře. Nastává fáze hodnocení. Výsledky hodnocení jsou předkládány příslušným orgánům a funkcionářům (přímá jednání, public relations, masmédiá, školení, vzdělávání, konzultace, konference, rozhovory s každým kongresmanem), aby se dokázali v problematice orientovat.

Vojáci jsou v americkém Kongresu přítomni vlastně stále. Armáda má své **parlamentní oddělení**. Je napojeno na **Radu národní bezpečnosti**, protože ta určuje americkou bezpečnostní strategii. Rada národní bezpečnosti je řízena prezidentem, ten musí problémy armády chápat a musí je umět vysvětlit Kongresu. Druhý orgán, se kterým je armáda ve stálém styku, je **rozpočtový výbor** (který má svůj vlastní vojenský odbor). Tady jde už přímo o získávání peněz. Obdobně je tomu i v Senátu.

Politici musí být přesvědčováni, že stavy armády nejsou nadbytečné, ale jsou právě na optimu. Je vysvětlován rozpor mezi potřebami a možnostmi. Kongres musí vědět, co je za peníze z daní kupováno: materiál, personál, činnosti. U nás se zatím tyto nákupy provádějí z rezerv armády, tedy v naší režii. Americká armáda si může klást požadavky, lobuje: Chcete-li mít armádu, na kterou se můžete spolehnout, musíte jí dát, bez čeho se v plnění svého poslání nemůže obejít.

O vývoji armádní doktríny a jejím zavádění

Doktrína se vyvíjí a mění. Částečně je tomu tak proto, že jsou stále diskutovány různé modely armády (pozemního vojska). Právě tak jako se vydání předpisu FM 100-5 Operations v roce 1993 vyvinulo z verze 1986 jako reakce na změnu armády studené války na armádu schopnou rychlého přemístění a zásahu kdekoli na světě (*force projection*), zcela jistě vznikne i nová doktrína pro armádu 21. století. Jako odezva na možnosti nabízené věkem informační technologie se nový vzor operací založený na dobré informovanosti (*knowledge-based operations*) objeví pravděpodobně již v příští vojenské doktríně (viz obr. 2).

Velitelství pro výcvik a doktrínu pozemního vojska USA TRADOC již zahájilo proces doktrinální změny tím, že pracuje na koncepci informační války nazvané FM 100-6 *Informační operace* a TRADOC PAM 525-5 *Operace všech dimenzí* (prozatímní název). Tento vývoj je motivován především tím, že si vedení americké armády dobře uvědomuje, že revoluce informační technologie podstatně ovlivňuje vedení pozemní války, ale zároveň se také opírá o novou politiku ministerstva obrany týkající se informační války a její strategie: narušování řízení a velení protivníka *C²W* (*Command and Control Warfare*).

Při tvorbě hlavních principů budování armády se vychází z vysokého stupně profesionality: vojenské povolání je práce za plat. Na počátku stojí intelektuální vize jak ozbrojené síly organizovat. K této vizi přistupuje v USA i snaha o využití zkušeností

z války: hlavně je udržována kontinuita, proměny se dějí převážně evolučně. Je snaha zachovat co je zdravé, co je životaschopné. Vojenská doktrína není žádné dogma, je deskriptivní, popisná; není předpisující.

Musí být dodržena:

- otevřenost a integrita všeho a ke všemu,
- flexibilita (schopnost reagovat na všechny problémy, které se vyskytnou, např. rasové aj.),
- podpora velení, vrchních velitelů (*Commanders-in-Chief, CINCs*),
- soulad s mezinárodním vojenským programem,
- základní myšlenka o způsobu možného boje, vznikající na základě konsenzu (rodí se ve střetu idejí).

Doktrínu americké armády tvoří kombinace obecných principů a pravidel, jež nelze zahrnout do základních předpisů. Při odhadech se neberou v úvahu omezení, jenom potřeby. Doktrína je prověřována jak na cvičištích, tak bojištích (aktuálně v Bosně). Tvorba doktríny není jen prosté psaní, ale představuje analýzy, prověrky, testy, soupisy, posuzování, plánování, schválení, zavádění, tisk, publicitu, protože doktríny nejsou tajné a zpřístupňují se všem, komu mají co říci. Doktrína je živý systém. Z tohoto hlediska není vojenská doktrína vlastně nikdy dokončena. Při její tvorbě se musí brát v úvahu:

- ◆ ohrožení a neznámá nebezpečí,
- ◆ národní priority, např. ekonomické,
- ◆ americká vojenská strategie (*national military strategy*),
- ◆ historická poučení a zkušenosti,
- ◆ povaha možné války (*nature of warfare*),
- ◆ technologie.

To jsou prameny, na jejichž základě se doktrína nejen tvoří, ale i mění. Mění-li se ohrožení, technologie, strategie, automaticky se přizpůsobuje i doktrína.

Úloha personálního managementu

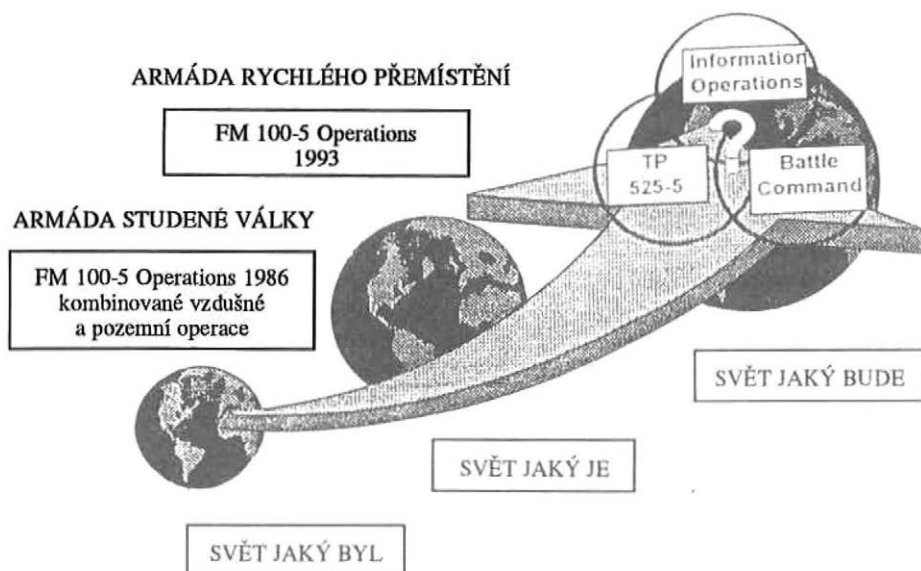
Teprve když je doktrína hotová, začíná se řešit personalisticky. Vlastní práce personalisty nastává ve chvíli, kdy jsou armádní struktury stanoveny: personalista se stará jen o jejich naplnění v požadovaných počtech a v požadované kvalitě. Jeho vodítkem je teze: správní lidé na správná místa.

U nás je to přechodně zatím poněkud jiné, protože personální top-management v rámci realizace zásadních politických rozhodnutí prosazuje redukci seshora. V americké armádě je personalistika důsledně chápána pouze jako služba. Personalisté jsou službou, systémovými záležitostmi se nezabývají.

Hlavní úkoly (mise) armády

Procházíme obdobím změn, které zasahují celý svět. Mění se politické a vojenské prostředí, globální ekonomické a technologické změny staví svět před snad největší úkoly od konce druhé světové války. Jaké jsou to úkoly a jaké z toho plynou pro ozbrojené síly závěry?

ARMÁDA 21. STOLETÍ

Poznámky:

Information Operations = předpis FM 100-6 Information Operations

TP 525-5 = TRADOC PAM 525 Future Full Dimensional Operations
(Operace všech dimenzí)

Battle Command = Command and Control Warfare, chrání vlastní rozhodovací orgány a zároveň narušuje řízení a velení protivníka (strategie C²W)

Obr. 2: Vývoj vojenské doktríny

Americká armáda 21. století - FORCE XXI - musí být především připravena tyto úkoly plnit. O tom dnes mluví snad všechny publikace a na všech úrovních. Ohrožení se stále mění. Sahají od pašování narkotik až k otevřeným vojenským konfliktům. Armáda musí operovat i v krizových situacích, jakými jsou třeba zásahy během přírodních katastrof či humanitární pomoc. Převládající formou války budou pravděpodobně regionální konflikty. Politické cíle konfliktu pak budou určovat druh použitých zbraní, taktiku a úroveň násilí. Tyto i další problémy a úkoly jsou konkrétně identifikovány v již zmiňovaných publikacích, které vypracovává americké ministerstvo obrany - *National Military Strategy* a *Joint Pub 1*.

Změna základního konceptu

Aby armáda Spojených států byla schopna plnit uvedené nové úkoly, musí se změnit z armády s předem nastaveným rozmístěním sil (*forward deployment*) na armádu se schopností se rychle přemístit a operovat všude ve světě (*force projection*).

Právě schopnost rychle se přemístit a operovat všude ve světě je tou hlavní a základní změnou americké vojenské doktríny, jak je popsána v předpisech FM 100-5 *Operations* a FM 100-22 *Installation Management*. Tato změna bezpodmínečně vyžaduje použití nových dynamických technologií, které slouží jako multiplikátory ozbrojených sil. Slouží k udržení bojové převahy (*warfighting edge*) za situace, kdy budou společně bojovat všechny druhy vojsk, v rámci mezinárodních koalicí, a kdy všechny složky budou spolu vzájemně komunikačně propojeny (řečeno odbornou anglickou terminologií: budou operovat ve spojeném, kombinovaném a integrovaném prostředí).

Vojenský potenciál

Dynamika a nepředvídatelnost mezinárodního prostředí po studené válce vyžaduje, aby vojenský potenciál byl dostatečně flexibilní a citlivý, aby armáda zvládla i nečekané hrozby. Proto americké ozbrojené síly musí mít takovou velikost a strukturu, aby byly schopny dosáhnout rozhodujícího vítězství ve dvou téměř simultánních, důležitých konfliktech. Musí být připraveny rychle reagovat na ohrožení a s vysokou pravděpodobností úspěchu.

Nicméně americké ozbrojené síly budou postupně snižovány na 1 445 000 osob z původních 2 130 000 v r. 1989. V několika příštích letech bude snížen počet aktivních divizí pozemního vojska z 18 na 10, aktivních stíhacích eskader (*fighter wings*) z 24 na 13, počet bojových lodí vojenského námořnictva z 567 na 346. Počet aktivní námořní pěchoty se bude stále snižovat z 197 000 na 174 000 osob. Počet osob vybraných záloh bude klesat z 1 170 000 v r. 1989 na 893 900 v r. 1999 a bude doprovázen odpovídající změnou struktury vojsk. Pobřežní stráž bude redukovat počet aktivních příslušníků z 44 000 na 36 300.

Ale i po tak velké redukci zůstanou Spojeným státům obrovské síly. I když budou menší, jejich efektivita se prostřednictvím zlepšování a selektivní modernizace bude zvyšovat. Schopnost provádět strategii flexibilního a selektivního zasazení se totiž bez těchto požadovaných modernizací v žádném případě neobejde.

* * *

Národní vojenská strategie se zaměřuje na hlavní nebezpečí, která ohrožují rozhodující americké zájmy, identifikuje národní vojenské cíle, určuje úkoly pro armádu, které musí být splněny. A aby bylo těchto cílů dosaženo, zkoumá potřebný potenciál a síly, které jsou k dispozici.

Je to strategie, která je používána jako každodenní strategie, i když je mír. V současné době sice nejsou Spojené státy nikým bezprostředně životně ohrožovány, avšak globální vzájemná závislost a transparentnost, spojená s bezpečnostními zájmy na celém světě, dělá obtížným ignorovat rušivý vývoj, ať se vyskytne kdekoli. Ve skutečnosti byly americké ozbrojené síly po pádu berlínské zdi zasazeny na pomoc v bezpečnostních či humanitárních krizích více než čtyřicetkrát - daleko častěji než v předcházejících dvaceti letech. Právě tato úroveň aktivity odráží současnou neustálou dobu a ukazuje, že je třeba i nadále,

dnes i v budoucnu, být připraven a udržovat vojenský potenciál. A to se netýká jen Spojených států.

Použitá literatura:

- * A National Strategy of Engagement and Enlargement, The White House, Washington DC 1996.
- * Army Technical Architecture, DOA, Washington DC 1996.
- * National Military Strategy: A Strategy of Flexible and Selective Engagement, DOD, Washington DC 1995.
- * Roles, Missions and Functions of the Armed Forces of the United States, The Pentagon, Washington DC 1993.
- * Total Army Personnel (functional architecture, a final working draft), DOA, Washington DC 1995.
- * The Army Enterprise Implementation Plan, (unified vision for the Army C⁴I community) Department of the Army, Washington 1994.
- * Unified Action Armed Forces (UNAAF), Joint Pub 0-2, 1995.
- * Vedení operací v rámci koaličního uskupení, Ústav obranných studií AČR, Praha 1996.
- * Timothy L. Thomas: Řešení konfliktů a krizový management, Vojenské rozhledy 10/94.

doc. dr. F. Černoch, CSc. /red

Pro evropské členské země NATO je otázka určitého strategického partnerství s Ruskem velice důležitá. Nikdo si nepřeje, aby proces rozšiřování NATO byl na jedné nebo na druhé straně chápán jako antagonistický. I v USA velice často zaznívají úvahy o možné partnerské vazbě mezi Aliancí jako celkem a Ruskem.

Někdy to ale vypadá, jako by si někteří ruští diplomaté představovali paritní roli USA a Ruska vzhledem k Evropě v nějaké nové struktuře evropské bezpečnosti. To je asi něco, co není přijatelné pro USA a co by, myslím, nebylo přijatelné ani pro nás.

*Michael Žantovský,
velvyslanec ČR ve Washingtonu,
Právo 19. 9. 1996*